

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej

**RAMOWY PROGRAM
STUDIÓW PODYPLOMOWYCH
Z ZAKRESU DORADZTWA EDUKACYJNO-ZAWODOWEGO**

**Ramowy program
studiów podyplomowych
z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego**

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
ul. Spartańska 1B
02-637 Warszawa

Autorzy:

Jerzy Bielecki
Anna Dziedzic
Małgorzata Rosak
Karolina Szczuka
Elżbieta Żochowska

W publikacji wykorzystano wskazania do ramowego programu studiów podyplomowych z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego opracowane podczas konferencji „Przygotowanie doradców zawodowych na studiach podyplomowych” zorganizowanej w dniu 21 listopada 2014r. w ramach projektu „Edukacja dla pracy” realizowanego przez Krajowy Ośrodek Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.

Warszawa 2015

Spis treści

1. Założenia organizacyjne	4
1.1. Cel studiów	4
1.2. Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w zakresie:	4
1.3. Uczestnicy.....	7
1.4. Zasady rekrutacji.....	7
1.5. Plan studiów.....	8
1.6. Warunki organizacji studiów.....	8
1.7. Kadra prowadząca	9
1.8. Warunki ukończenia studiów.....	9
1.9. Dokumentacja studiów	9
2. Założenia programowe: moduły studiów	10
2.1. Podstawy teoretyczne poradnictwa zawodowego	10
2.2. Zawodoznawstwo.....	12
2.3. Podstawy prawne poradnictwa zawodowego.....	15
2.4. Rynek pracy - informacja edukacyjna i zawodowa.....	18
2.5. Metodyka pracy doradcy zawodowego	21
2.6. Planowanie kariery	25
2.7. Kształtowanie umiejętności komunikacyjnych doradcy zawodowego	28
2.8. Trening osobisty.....	31
3. Praktyka.....	34
4. Seminarium dyplomowe	35
Literatura	37
Netografia	45
Akty prawne.....	46

1. Założenia organizacyjne

1.1. Cel studiów

Przygotowanie nauczycieli do udzielania w szkole lub placówce pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi oraz wspierania rodziców ucznia i innych nauczycieli/specjalistów w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego.

1.2. Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w zakresie:

Wiedzy:

- zna koncepcje psychologiczne i rozwoju zawodowego człowieka, posiada wiedzę o źródłach i miejscu doradztwa edukacyjno-zawodowego w systemie nauk,
- charakteryzuje różnorodne podejścia do analizy procesu rozwoju człowieka w cyklu życia,
- posiada wiedzę o podstawach pomiaru psychologicznego i zasadach interpretacji wyników testowych,
- zna etapy postępowania diagnostycznego, zasady prowadzenia diagnozy dla różnych celów doradczych oraz sposoby integracji uzyskanych rezultatów w różnych narzędziach badawczych,
- zna warunki stosowania różnych narzędzi badawczych i diagnostycznych, ich administracji i interpretacji uzyskanych rezultatów,
- zna etyczne i prawne uwarunkowania postępowania diagnostycznego w doradztwie edukacyjno-zawodowym oraz udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- ma pogłębioną i uporządkowaną wiedzę na temat specyfiki przedmiotowej i metodologicznej (zna główne szkoły, orientacje badawcze, strategie i metody pracy; zna mapę stanowisk i podejść metodologicznych; rozumie postulat wieloparadygmatyczności w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego),
- ma pogłębioną wiedzę na temat rozwoju człowieka w cyklu życia zarówno w aspekcie biologicznym, jak i psychologicznym oraz społecznym,
- ma rozszerzoną wiedzę o różnych rodzajach struktur społecznych i instytucjach życia społecznego oraz zachodzących między nimi relacjach istotnych z punktu widzenia rozwoju zawodowego,
- ma uporządkowaną wiedzę o kulturowych uwarunkowaniach procesów edukacyjnych i rozwoju zawodowego,
- ma uporządkowaną wiedzę o celach, organizacji i funkcjonowaniu instytucji edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych, kulturalnych, pomocowych i terapeutycznych świadczących wsparcie z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego
- ma pogłębioną i rozszerzoną wiedzę na temat biologicznych, psychologicznych, społecznych, filozoficznych podstaw kształcenia, wychowania i wyboru zawodu; rozumie istotę funkcjonalności i dysfunkcjonalności, harmonii i dysharmonii, normy i patologii,

- ma uporządkowaną wiedzę na temat teorii rozwoju zawodowego i zainteresowań zawodowych oraz innych procesów edukacyjnych mających wpływ na konstruowanie kariery edukacyjno-zawodowej,
- ma uporządkowaną wiedzę o strukturze i funkcjach systemu edukacji, zna wybrane systemy edukacyjne i doradztwa edukacyjno-zawodowego innych krajów,
- ma uporządkowaną wiedzę na temat zasad i norm etycznych oraz etyki zawodowej,
- zna język obcy specjalistyczny na poziomie co najmniej B2+.

Umiejętności:

- umie wyszukiwać informacje z literatury, baz danych i innych źródeł, z wykorzystaniem Internetu, ze świadomością działających w nim mechanizmów,
- potrafi wyjaśnić funkcjonowanie psychospołeczne osoby na podstawie zastosowania odpowiednich koncepcji rozwoju zawodowego oraz wykorzystać tę wiedzę w postępowaniu diagnostycznym,
- potrafi stworzyć scenariusze postępowania diagnostycznego, profilaktycznego i pomocowego dla różnych typów klientów, w różnych kontekstach środowiskowych i życiowych,
- umie nawiązać kontakt i prowadzić postępowanie diagnostyczne z osobami i grupami społecznymi w obliczu różnych wyzwań i zagrożeń związanych z rozwojem zawodowym
- potrafi pracować indywidualnie i w zespole projektującym oraz prowadzącym postępowanie diagnostyczne i oddziaływania pomocowe dla osób na różnych etapach życia - od dzieciństwa do późnej dorosłości,
- potrafi skonstruować trafne i rzetelne narzędzia diagnostyczne,
- potrafi dobrać odpowiednie narzędzia do rozwiązania konkretnego problemu diagnostycznego oraz zaplanować i przeprowadzić badania, a także zinterpretować uzyskane rezultaty,
- posiada pogłębione umiejętności obserwowania, wyszukiwania i przetwarzania informacji na temat zjawisk społecznych rozmaitej natury, przy użyciu różnych źródeł oraz interpretowania ich z punktu widzenia problemów edukacyjnych i rozwoju zawodowego,
- potrafi wykorzystywać i integrować wiedzę teoretyczną z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz powiązanych dyscyplin w celu analizy złożonych problemów edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych, kulturalnych, pomocowych i terapeutycznych, a także diagnozowania i projektowania działań praktycznych,
- potrafi sprawnie porozumiewać się przy użyciu różnych kanałów i technik komunikacyjnych z klientami, specjalistami w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego, jak i z odbiorcami spoza grona specjalistów, korzystając z nowoczesnych rozwiązań technologicznych,
- potrafi skutecznie udzielać pomocy w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej,
- potrafi planować i prowadzić zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej,
- potrafi gromadzić, aktualizować i udostępniać informacje edukacyjne i zawodowe właściwe dla danego poziomu kształcenia,

- potrafi w sposób klarowny, spójny i precyzyjny wypowiadać się w mowie i na piśmie, posiada umiejętność konstruowania rozbudowanych ustnych i pisemnych uzasadnień na tematy dotyczące różnych zagadnień pedagogicznych z wykorzystaniem różnych ujęć teoretycznych i korzystając z dorobku różnych dyscyplin,
- posiada pogłębione umiejętności prezentowania własnych pomysłów, wątpliwości i sugestii, popierania ich rozbudowaną argumentacją w kontekście wybranych perspektyw teoretycznych, poglądów różnych autorów, kierując się przy tym zasadami etycznymi,
- ma pogłębione umiejętności obserwowania, diagnozowania, racjonalnego oceniania złożonych sytuacji edukacyjnych oraz analizowania motywów i wzorów ludzkich zachowań,
- potrafi sprawnie posługiwać się wybranymi ujęciami teoretycznymi w celu analizowania podejmowanych działań praktycznych,
- potrafi generować oryginalne rozwiązania złożonych problemów i prognozować przebieg ich rozwiązywania oraz przewidywać skutki planowanych działań w określonych obszarach praktycznych,
- potrafi wybrać i zastosować właściwy dla danego problemu sposób postępowania,
- potrafi dobierać środki i metody pracy w celu efektywnego wykonania pojawiających się zadań zawodowych,
- potrafi twórczo animować prace nad własnym rozwojem oraz rozwojem uczestników procesów doradczych oraz wspierać ich samodzielność w zdobywaniu wiedzy, a także inspirować do działań na rzecz uczenia się przez całe życie,
- potrafi pracować w zespole; umie wyznaczać oraz przyjmować wspólne cele działania; potrafi przyjąć rolę lidera w zespole,
- potrafi koordynować działalność informacyjno-doradczą prowadzoną przez szkołę lub placówkę.

Kompetencje społecznych:

- przejawia prospołeczną postawę wobec osób o różnych potrzebach w zakresie wsparcia i pomocy psychologiczno-pedagogicznej; potrafi z nimi nawiązać kontakt i przeprowadzić rozmowę diagnostyczną w celu określenia tych potrzeb,
- potrafi nawiązać kontakt i współpracować z różnymi grupami społecznymi, w odmiennych warunkach środowiskowych,
- potrafi nawiązać kontakt i współpracować ze specjalistami reprezentującymi różne specjalności w zakresie działań diagnostycznych i pomocowych,
- jest gotowy do podejmowania wyzwań zawodowych i osobistych; wykazuje aktywność, podejmuje trud i odznacza się wytrwałością w podejmowaniu indywidualnych i zespołowych działań profesjonalnych, angażuje się we współpracę,
- utożsamia się z wartościami, celami i zadaniami realizowanymi w praktyce doradczej, odznacza się rozważą, dojrzałością i zaangażowaniem w projektowaniu, planowaniu i realizowaniu działań,
- odznacza się odpowiedzialnością za własne przygotowanie do pracy, podejmowane decyzje i prowadzone działania oraz ich skutki, czuje się odpowiedzialny wobec ludzi, dla których dobra stara się działać, wyraża taką

postawę w środowisku specjalistów i pośrednio modeluje to podejście wśród innych,

- ma pogłębioną świadomość poziomu swojej wiedzy i umiejętności, rozumie potrzebę ciągłego rozwoju osobistego i zawodowego,
- jest przekonany o wadze zachowania się w sposób profesjonalny, refleksji na tematy etyczne i przestrzegania zasad etyki zawodowej; dostrzega i formułuje problemy moralne i dylematy etyczne związane z własną i cudzą pracą; poszukuje optymalnych rozwiązań i możliwości korygowania nieprawidłowych działań,
- jest przygotowany do aktywnego uczestnictwa w grupach, organizacjach i instytucjach udzielających pomoc psychologiczno-pedagogiczną i zdolny do porozumiewania się z osobami będącymi i niebędącymi specjalistami w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego.

1.3. Uczestnicy

Absolwenci studiów wyższych I lub II stopnia, udzielający lub zainteresowani udzielaniem pomocy psychologiczno-pedagogicznej w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach lub placówkach, chcący uzyskać wykształcenie z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz podwyższać swoje kompetencje w ramach idei uczenia się przez całe życie.

1.4. Zasady rekrutacji

Kandydaci na studia podyplomowe powinni spełniać następujące warunki:

- wykształcenie wyższe I lub II stopnia,
- przygotowanie pedagogiczne,
- rekomendacja dyrektora placówki oświatowej, w której zatrudniony jest kandydat na studia.

1.5. Plan studiów

L.p.	Tematyka	Orientacyjna liczba godzin		
		Ogółem	Wykłady	Cwiczenia i seminaria
1.	Podstawy teoretyczne doradztwa edukacyjno-zawodowego	15	15	-
2.	Zawodoznawstwo	10	8	2
3.	Podstawy prawne poradnictwa zawodowego	10	5	5
4.	Rynek pracy - informacja edukacyjna i zawodowa	15	5	10
5.	Metodyka pracy doradcy zawodowego	85	5	80
6.	Planowanie kariery	20	4	16
7.	Kształtowanie umiejętności komunikacyjnych doradcy zawodowego	40	5	35
8.	Trening osobisty	80	-	80
9.	Praktyka	60	-	60
10.	Seminarium dyplomowe	25	-	25
	Ogółem	360	47	313

1.6. Warunki organizacji studiów

- studia realizowane są w trybie niestacjonarnym,
- studia trwają trzy semestry (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, Dz. U. 2012 poz. 131),
- zajęcia o charakterze teoretycznym nie mogą stanowić więcej niż 30% ogółu zajęć,
- ćwiczenia powinny być prowadzone w grupach nie większych niż 16 osób,
- ewaluacja wewnętrzna - zgodnie z przyjętymi procedurami i narzędziami,
- monitoring i ewaluacja zewnętrzna prowadzona przez organ sprawujący nadzór merytoryczny,
- istnieje możliwość przeprowadzenia części zajęć (nie więcej niż 60%) na platformie online (zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r., Dz. U. 2011 Nr 246 poz. 1470),
- osoby posiadające wykształcenie uzyskane poza Polską przyjmowane są według zasad określonych przez uczelnię,
- podstawą oceny słuchaczy studiów podyplomowych są:
 - prace etapowe - realizowane przez studenta w trakcie studiów: kolokwia, sprawdziany, prace zaliczeniowe, referaty, prezentacje, case studies, projekty, prezentacje muzyczne, plastyczne, prezentacje audiowizualne itp. (zgodnie z zapisem w kartach przedmiotu/modułu),
 - egzaminy z przedmiotu/modułu - pytania przygotowane do egzaminu nie powinny wychodzić poza treści zawarte w karcie przedmiotu/modułu. Forma egzaminu: ustna, pisemna, testowa lub praktyczna określana jest przez prowadzącego wykład i zapisana w karcie przedmiotu/modułu.

- W programie studiów wyodrębniono moduły. Ze względu na szerokie spektrum treści i metod zawartych w niektórych z nich zaleca się wyodrębnienie mniejszych jednostek – np. wydzielenie przedmiotów z modułu dotyczącego metodyki pracy doradcy zawodowego i treningu osobistego.

1.7. Kadra prowadząca

Zajęcia dydaktyczne są prowadzone przez:

- nauczycieli akademickich,
- specjalistów i praktyków uprawnionych do nauczania na studiach podyplomowych.

Kadra studiów powinna być dobrana tak aby przekazać wszystkie proponowane treści w modułach oraz zrealizować wszystkie zakładane efekty kształcenia w ramach każdego z nich.

1.8. Warunki ukończenia studiów

- zaliczenie obowiązkowych egzaminów,
- zaliczenie praktyki na podstawie udokumentowanego przeprowadzenia 30 godzin doradztwa grupowego i 30 godzin doradztwa indywidualnego,
- udział we wszystkich zajęciach (dopuszczalna absencja w uzasadnionych przypadkach do 10% wymiaru godzin z poszczególnych obszarów tematycznych),
- obrona pracy dyplomowej.

1.9. Dokumentacja studiów

- szczegółowy program studiów,
- procedury i narzędzia ewaluacji wewnętrznej,
- dzienniki zajęć,
- protokoły zaliczeń i egzaminów,
- prace zaliczeniowe,
- prace dyplomowe,
- rejestr wydanych świadectw.

2. Założenia programowe: moduły studiów

2.1. Podstawy teoretyczne poradnictwa zawodowego

Stawanie się doradcą zawodowym obejmuje m.in. poszukiwanie osobistego stylu wykonywania tego zawodu. Wymaga to często połączenia wielorakich nurtów i podejść teoretycznych w praktyce. Może się to odbywać poprzez poznawanie koncepcji rozwoju zawodowego, poradnictwa zawodowego, a także konstruowania kariery, które są reprezentowane przez różnych autorów - teoretyków i praktyków. Wskazane jest, by w poznawaniu poszczególnych koncepcji wykorzystywać materiały źródłowe (publikacje, artykuły, wystąpienia ekspertów oraz filmy szkoleniowe, np. nagrania sesji doradców zawodowych pracujących w konkretnym nurcie) oraz spotkania (w ramach zajęć dydaktycznych) z osobami propagującymi nowoczesne trendy i podejścia w poradnictwie lub pracującymi wg koncepcji w wybranym podejściu.

Cele modułu:

- poznanie pojęć i terminów związanych z orientacją i poradnictwem zawodowym,
- zapoznanie z koncepcjami poradnictwa i rozwoju zawodowego człowieka oraz konstruowania kariery,
- określenie czynników warunkujących podejmowanie decyzji edukacyjnych i zawodowych,
- ukazanie trendów w poradnictwie (między innymi zmian w podejściach; od teorii cech i czynnika do współczesnych podejść).

Treści kształcenia:

- poradnictwo zawodowe: podstawowe pojęcia, funkcje, koncepcje,
- pojęcia, etapy i uwarunkowania rozwoju zawodowego (historyczne, polityczne, ekonomiczne, techniczne, kulturowe, społeczne, psychologiczne, biologiczne),
- teorie motywacji, teorie osobowości, elementy psychologii rozwojowej, modele podejmowania decyzji, reguły decyzyjne, wybrane teorie rozwoju zawodowego (m. in.: D. Super, B. Klimow, J. Holland),
- nowoczesne spojrzenie na poradnictwo, w tym koncepcje konstruowania kariery (m.in. Savickas, Peavy, Krumboltz, poradnictwo biograficzne),
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- ma wiedzę na temat pojęć i terminów związanych z orientacją i poradnictwem zawodowym,
- rozróżnia i opisuje etapy rozwoju zawodowego człowieka,

- zna, rozróżnia i opisuje teorie rozwoju zawodowego oraz koncepcje poradnictwa zawodowego i konstruowania kariery,
- wskazuje czynniki warunkujące podejmowanie decyzji edukacyjnych i zawodowych.

Umiejętności:

- stosuje w pracy poznaną terminologię,
- potrafi łączyć różne nurty i podejścia teoretyczne w praktyce,
- potrafi samodzielnie zdobywać wiedzę i rozwijać swoje umiejętności zawodowe, korzystając z różnych źródeł (w języku rodzimym i obcym) i nowoczesnych technologii.

Kompetencje społecznych:

- potrafi organizować swój warsztat pracy w ramach wybranego podejścia/nurtu,
- rozumie potrzebę ciągłego uczenia się i aktualizowania wiedzy z zakresu nowych trendów i zmian zachodzących w poradnictwie edukacyjno-zawodowym zgodnie z zasadami uczenia się przez całe życie.

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- wykłady.

Metody pracy

- dyskusja,
- pogadanka,
- analiza tekstu,
- wykład z elementami prezentacji multimedialnych,
- praca w grupach,
- case study.

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- materiały źródłowe,
- publikacje,
- artykuły,
- wystąpienia autorów teorii i ekspertów,
- filmy szkoleniowe, ukazujące pracę autora podejścia lub doradcy w danym nurcie.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu

- nauczyciel akademicki zajmujący się zagadnieniami związanymi z doradztwem zawodowym ze szczególnym uwzględnieniem osób propagujących nowoczesne trendy i podejścia w poradnictwie,
- specjalista z zakresu doradztwa zawodowego lub praktyk propagujący nowoczesne trendy i podejścia w poradnictwie lub pracujący w wybranym podejściu.

2.2. Zawodoznawstwo

Wiedza o świecie zawodów stanowi informację zawodową, która jest dla doradcy podstawą jego działania. Umiejętność gromadzenia i zarządzania informacją zawodową ma wpływ na przebieg procesu doradczego. Moduł ten zawiera elementarną wiedzę dotyczącą przeglądu definicji, terminów związanych z zawodoznawstwem oraz charakterystykę środowiska pracy i zawodów. Ponadto, w module tym, zostaną omówione ramy kwalifikacji, klasyfikacje zawodów i specjalności oraz zawody szkolnictwa zawodowego, jak również możliwe ścieżki zdobywania zawodu.

Cele modułu:

- poznanie pojęć i terminów związanych z zawodami i pracą zawodową,
- zapoznanie uczestników z klasyfikacją zawodów,
- wyszukiwanie informacji o zawodach uwzględniających potrzeby odbiorców.

Treści kształcenia:

- podstawowe pojęcia, cele, interdyscyplinarny charakter zawodoznawstwa,
- klasyfikacja zawodów (klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego),
- ramy kwalifikacji (europejskie, krajowe oraz ich poziomy),
- analiza środowiska pracy, narzędzi wykorzystywanych w pracy, zadań zawodowych i przeciwwskazań do wykonywania zawodu,
- ścieżki dochodzenia do zawodu (walidacja, akumulacja i transfer osiągnięć, kwalifikacja jako składowa zawodu, kwalifikacyjne kursy zawodowe),
- źródła informacji zawodowej – jak i gdzie szukać,
- ginące i pojawiające się zawody na rynku pracy,
- hierarchia i prestiż zawodu w społeczeństwie,
- wykorzystanie Internetu przy tworzeniu i aktualizacji szkolnych zasobów informacyjnych,
- biblioteka szkolna i pedagogiczna jako centrum informacji edukacyjnej i zawodowej,
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- definiuje podstawowe pojęcia związane z zawodoznawstwem,
- wskazuje źródła opisujące środowisko pracy, narzędzia wykorzystywane w pracy, zadania zawodowe i przeciwwskazania do wykonywania zawodu,
- opisuje różne ścieżki osiągnięcia kwalifikacji zawodowych,
- definiuje i opisuje pojęcia wynikające z klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

Umiejętności:

- samodzielnie znajduje i dostosowuje źródła informacji zawodowej do potrzeb klienta,
- potrafi stosować poprawną terminologię dotyczącą świata zawodów,
- potrafi posługiwać się klasyfikacją zawodów i ramami kwalifikacji,
- wyjaśnia ścieżki osiągania kwalifikacji/kompetencji zawodowych,
- analizuje, dobiera i dostosowuje informację zawodową do potrzeb klienta
- gromadzi i wykorzystuje informacje z różnych źródeł (z literatury, baz danych, Internetu, innych),
- analizuje opisy środowiska pracy, zadania zawodowe i przeciwwskazania do wykonywania zawodu,
- dostosowuje informację zawodową do konkretnego odbiorcy.

Kompetencje społeczne:

- popularyzuje wiedzę o zawodach,
- skutecznie komunikuje się z otoczeniem w zakresie przekazywania wiedzy,
- uzupełnia i doskonali własną wiedzę dotyczącą świata zawodów.

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- wykłady,
- ćwiczenia.

Metody pracy:

- dyskusja,
- pogadanka,
- analiza tekstu,
- wykład z elementami prezentacji multimedialnych,
- praca w grupach,
- case study,
- praca indywidualna,
- kreatywne metody pracy, np. plastyczne,
- wyszukiwanie informacji.

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- klasyfikacje zawodów,
- publikacje,
- wyszukiwarki internetowe,
- strony internetowe,
- filmy o zawodach,
- filmy instruktażowe,
- prezentacje.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu:

- nauczyciel akademicki zajmujący się obszarami modułu związanymi z doradztwem zawodowym w praktyce, z szczególnym uwzględnieniem osób

- zajmujących się zagadnieniami rynku pracy, szkolnictwa zawodowego i krajowymi ramami kwalifikacji,
- specjalista z zakresu doradztwa zawodowego lub praktyk zajmujący się zagadnieniami rynku pracy, szkolnictwa zawodowego i krajowymi ramami kwalifikacji.

2.3. Podstawy prawne poradnictwa zawodowego

Moduł ten dostarczy studentom/słuchaczom informacji dotyczących aktualnych aktów prawnych z sektora edukacji i rynku pracy. Ustawy, rozporządzenia czy strategie wytyczają ogólne kierunki działalności odnoszących się m.in. do określenia statusu doradcy zawodowego, kształcenia ustawicznego czy do problematyki poradnictwa zawodowego. Zaproponowane w module wskazówki dotyczące projektowania obowiązkowego wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego (WSD), będą pomocne przy realizacji doradztwa w szkole. Treści związane z projektowaniem WSD powinny być przeprowadzane w ramach ćwiczeń. W ramach modułu zaprezentowane zostaną również kierunki rozwoju poradnictwa zawodowego w wybranych krajach Unii Europejskiej.

Cele modułu:

- uzupełnienie wiedzy z zakresu obowiązującego prawa oświatowego,
- uzupełnienie wiedzy z zakresu elementów prawa pracy,
- przygotowanie do opracowywania wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego,
- określenie statusu doradcy zawodowego jako pracownika szkoły lub placówki,
- zaprezentowanie kierunków rozwoju poradnictwa zawodowego w Europie.

Treści kształcenia

- źródła prawa oświatowego: Ustawa o systemie oświaty, Karta Nauczyciela.
- prawne podstawy poradnictwa zawodowego w Polsce; rozporządzenia dotyczące ramowych statutów szkół, programów wychowawczych, pomocy psychologicznej – pedagogicznej (szczegółowo zadania doradcy, zakres działania, etyka pracy),
- regulacje prawne sektora pracy: kodeks pracy, ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, rozporządzenie w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca (w tym m.in. rodzaje umów, prawa i obowiązki pracownika, w jakiej sytuacji można zatrudnić cudzoziemców, korzyści dla pracodawców zatrudniających niepełnosprawnych),
- instytucjonalne ramy poradnictwa zawodowego (instytucje świadczące poradnictwo w sektorach: edukacyjnym, pracy, szkolnictwa wyższego, obrony narodowej, prywatnym i pozarządowym),
- kierunki rozwoju poradnictwa zawodowego w Europie (dokumenty regulujące poradnictwo europejskie, Life Long Learning (LLL), rozwiązania stosowane w wybranych krajach europejskich, projekt Euroguidance),
- tworzenie wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego,
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- zna i potrafi wskazać rozporządzenia i inne akty prawne regulujące pracę doradcy,
- zna zasady tworzenia wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego,
- ma wiedzę na temat instytucji świadczących poradnictwo w Polsce i specyfiki ich klientów,
- zna swoje możliwości i zakres działania jako szkolnego doradcy zawodowego,
- ma wiedzę na temat kierunków rozwoju poradnictwa zawodowego w Europie.

Umiejętności:

- planuje i realizuje zadania doradcy zawodowego,
- planuje i organizuje wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego,
- wyszukuje informacje na temat europejskiego poradnictwa,
- wyszukuje informacje nt. zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz cudzoziemców.

Kompetencje społecznych:

- stosuje się do regulacji zawartych w aktach prawnych,
- współpracuje z innymi nauczycielami w celu organizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego.

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- wykłady,
- ćwiczenia.

Metody pracy

- dyskusja,
- pogadanka,
- analiza tekstu,
- wykład z elementami prezentacji multimedialnych,
- praca w grupach,
- case study,
- praca indywidualna,
- wyszukiwanie informacji,
- metoda projektów.

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- ustawy, rozporządzenia i inne akty prawne,
- publikacje,
- strony internetowe,
- prezentacje,
- przykładowe rozwiązania z zakresu WSDZ.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu:

- nauczyciel akademicki znający stosowanie w praktyce rozporządzeń i innych aktów prawnych regulujących pracę doradcy,
- nauczyciel akademicki znający stosowanie aspektów LLL i poradnictwa w Europie,
- specjalista z zakresu doradztwa zawodowego znający stosowanie w praktyce rozporządzeń i innych aktów prawnych regulujących pracę doradcy w tym tworzenia WSDZ w placówce,
- praktyk zajmujący się tworzeniem i realizacją WSDZ w placówce,
- specjalista z zakresu doradztwa zawodowego lub praktyk znający zagadnienia z zakresu LLL i poradnictwa w Europie.

2.4. Rynek pracy - informacja edukacyjna i zawodowa

W module tym słuchacze studiów zostaną wprowadzeni w zagadnienia związane z rynkiem pracy. Zostaną przedstawione tu główne mechanizmy i tendencje charakterystyczne dla rynku krajowego i europejskiego. Należy uświadomić przyszłym doradcom, że rynek pracy ciągle ewoluuje i jedyną stałą dla niego rzeczą jest właśnie to, że jest zmienny. W związku z powyższym pojawia się potrzeba ciągłego śledzenia i uzupełniania wiedzy zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie (LLL). Nie można projektować długofalowych prognoz związanych np. z zawodami przyszłości. Należy obserwować trendy na rynku, by być w stanie elastycznie modyfikować plany edukacyjno-zawodowe.

Cele modułu:

- określenie znaczenia informacji edukacyjnej i zawodowej,
- poznanie struktury, zasad gromadzenia i przetwarzania informacji,
- przygotowanie słuchaczy do tworzenia szkolnej bazy informacji edukacyjnej i zawodowej,
- zapoznanie uczestników z podstawowymi pojęciami i mechanizmami rynku pracy,
- prezentacja metod poszukiwania pracy,
- przygotowanie nauczycieli do kształtowania aktywnych postaw wśród uczniów w poruszaniu się na rynku pracy.

Treści kształcenia:

- informacja edukacyjna i zawodowa, a proces podejmowania decyzji,
- uczestnicy rynku pracy: pracodawcy, kandydaci do pracy - popyt i podaż,
- rynek pracy lokalny, krajowy i transnarodowy,
- globalizacja: zmiany w strukturze zatrudnienia; migracja zarobkowa, i profilaktyka niepowodzeń migracyjnych,
- mobilność edukacyjna i zawodowa,
- bezrobocie i szara strefa,
- oczekiwania pracodawców i pracobiorców,
- rynek ofert pracy - jawny i ukryty,
- instytucje resortu pracy świadczące pomoc w zakresie poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy,
- dlaczego doradztwo nie jest pośrednictwem pracy
- dokumenty aplikacyjne (rodzaje, w tym również Europass),
- metody rekrutacji m.in. assesment center,
- zakładanie działalności gospodarczej,
- elastyczne formy zatrudnienia
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- definiuje podstawowe pojęcia związane z rynkiem pracy,
- opisuje mechanizmy rynku pracy,
- wymienia metody poszukiwania pracy,
- zna zasady gromadzenia i przetwarzania informacji oraz tworzenia szkolnej bazy informacyjnej,
- opisuje instytucje rynku pracy świadczące pomoc w zakresie poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy.

Umiejętności:

- przygotowuje szkolną bazę informacji,
- wyszukuje informacje z literatury, baz danych i innych źródeł, z wykorzystaniem Internetu, ze świadomością działających w nim mechanizmów,
- wykorzystuje nowoczesne środki przekazu,
- wyjaśnia mechanizmy rządzące rynkiem pracy,
- analizuje i modyfikuje źródła informacji,
- przygotowuje uczniów do wejścia na rynek pracy.

Kompetencje społecznych:

- pomaga uczniom w przygotowaniu podstawowych dokumentów aplikacyjnych,
- umiejętnie komunikuje się z otoczeniem w zakresie przekazywania swej wiedzy,
- współpracuje z innymi placówkami.

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- wykłady,
- ćwiczenia.

Metody pracy

- dyskusja,
- pogadanka,
- analiza tekstu,
- wykład z elementami prezentacji multimedialnych,
- praca w grupach,
- case study,
- praca indywidualna,
- wyszukiwanie informacji,
- metoda projektów.

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- publikacje,
- nowoczesne narzędzia IT,

- wyszukiwarki,
- strony internetowe,
- prezentacje,
- dokumenty aplikacyjne w tym Europass,
- filmy instruktażowe np. jak tworzyć dokumenty aplikacyjne.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu:

- nauczyciel akademicki znający zagadnienia rynku pracy w tym ze szczególnym uwzględnieniem elastyczności i mobilności edukacyjno-zawodowej,
- specjalista z zakresu doradztwa zawodowego lub praktyk znający zagadnienia rynku pracy w tym ze szczególnym uwzględnieniem elastyczności i mobilności edukacyjno-zawodowej,
- praktyk, specjalista ZZL (doświadczenie min. 5 lat i aktualne zatrudnienie w dziale HR).

2.5. Metodyka pracy doradcy zawodowego

Moduł ten podzielony jest na dwie części:

Pierwsza dotyczy diagnostyki i systematycznego zbierania informacji o kliencie podczas całego procesu doradczego. Informacje o kliencie, zbierane są w celu pogłębienia zrozumienia jego stylu życia, motywacji, jego trudności oraz służą próbie wyjaśnienia mechanizmów przyczynowo skutkowych jak i ich genezy.

Druga część skupia się natomiast na planowaniu i podejmowaniu działań doradczych oraz na ich systematycznej ewaluacji w trakcie całego procesu doradczego i określaniu jego efektów. Służyć ma to m.in. formułowaniu celów i wyznaczaniu kierunków pracy z klientem oraz przygotowaniu strategii działań. Wymaga to jednak ciągłego odnoszenia się do ich aktualności i w ramach potrzeb modyfikowania działań.

Obie części modułu dopełniają się wzajemnie. Metody i narzędzia przedstawione w ramach modułu mogą być często wykorzystywane do osiągnięcia założonych celów z części pierwszej lub drugiej.

Moduł ten ma pomóc słuchaczom zbudować własny, szeroki, wachlarz metod i technik pracy z klientem, z którego będą mogli wybierać narzędzia do pracy odpowiednie do potrzeb swoich klientów i etapu procesu doradczego.

Cele modułu:

- przekazanie uczestnikom wiedzy na temat wybranych metod i technik pracy w poradnictwie edukacyjno – zawodowym,
- kształtowanie umiejętności doradcy dotyczących zasad doboru i dokonywania modyfikacji metod i technik służących diagnozowaniu i zbieraniu informacji o kliencie,
- przekazanie słuchaczom wiedzy na temat zasad doboru i dokonywania modyfikacji metod i technik służących planowaniu, realizacji działań doradczych i ich ewaluacji,
- wskazanie słuchaczom potrzeby uzupełniania warsztatu pracy o nowe metody i narzędzia.

Treści kształcenia

- rozmowa doradcza jako główna metoda pracy,
- diagnozowanie m.in.:
 - predyspozycji,
 - wartości,
 - celów i priorytetów,
 - przekonań,
 - zasobów,
 - zainteresowań,
 - umiejętności,
 - postawy.
- dostosowywanie metod i narzędzi pracy do możliwości odbiorcy w tym uczniów słuchaczy ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (w tym m.in. wskazanie istniejących narzędzi do pracy dla tej grupy),

- testy i kwestionariusze,
- nowoczesne narzędzia (w tym IT) w pracy doradcy,
- sposoby i procedury prowadzenia poradnictwa indywidualnego i grupowego w szkole lub placówce,
- poznanie metod ułatwiających formułowanie celów, wyznaczanie kierunków pracy z klientem oraz przygotowanie strategii działań,
- techniki i metody kreatywne w poradnictwie zawodowym m.in.:
 - plastyczne,
 - dramowe,
 - gry i zabawy edukacyjne,
 - praca na metaforach,
 - portfolio i e-portfolio,
 - mapowanie,
 - projekcyjne,
 - q-sort,
 - case study i projekty,
 - bajki, filmy,
- poradnictwo zawodowe na odległość,
- kreowanie aktywnych postaw uczniów wobec planowania przyszłości, wyboru szkoły, zawodu, miejsca pracy,
- współpraca z nauczycielami (w tym nauczycielami przedmiotowymi) i innymi pracownikami placówki,
- konstruowanie własnych narzędzi do pracy,
- praca z rodzicami uczniów,
- etyka pracy doradcy w kontekście współpracy z nauczycielami, rodzicami i stosowaniu warsztatu pracy,
- specyfika pracy z różnymi typami klientów (uczeń na różnych etapach edukacyjnych, osoba dorosła)
- wielokulturowość w doradztwie
- ewaluacja pracy doradcy,
- tworzenie centrum informacji edukacyjno-zawodowej w placówce
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- potrafi wskazać, opisać i zna zastosowanie metod diagnostycznych stosowanych w doradztwie,
- zna i rozumie podstawowe zasady etyki zawodowej związane z wykonywaniem zawodu doradcy zawodowego,
- zna metody i techniki oraz narzędzia aktywizujące klienta,
- zna zasady pracy z klientem w kontakcie bezpośrednim i w formie na odległość,
- potrafi wskazać, scharakteryzować i określić możliwości wykorzystania metod kreatywnych w procesie doradczym.

Umiejętności:

- diagnozuje potrzeby klientów,
- wykorzystuje wyniki diagnozy w pracy doradczej,
- stosuje metody i techniki aktywizujące klienta,
- stosuje metody i techniki pracy na odległość,
- dobiera i dostosowuje metody i techniki pracy do potrzeb określonego klienta, biorąc pod uwagę możliwość zastosowania narzędzi ze względu na czas i warunki realizacji zajęć,
- dostosowuje i modyfikuje warsztat pracy do swoich potrzeb,
- projektuje i tworzy narzędzia wspomagające pracę doradcy,
- podejmuje aktywne działania związane z informacją, orientacją i poradnictwem edukacyjno – zawodowym odpowiednie dla danego klienta.

Kompetencje społecznych:

- ma świadomość wagi zagadnień etycznych w pracy doradcy i stosuje je w pracy,
- rozumie potrzebę i podejmuje działania mające na celu systematyczną ewaluację pracę doradczej,
- współpracuje z radą pedagogiczną i rodzicami uczniów,
- prawidłowo identyfikuje i rozstrzyga dylematy zawodowe, cechuje go wrażliwość etyczna i odpowiedzialność,
- potrafi skutecznie komunikować się z otoczeniem społecznym,
- skutecznie rozwija umiejętności interpersonalne,
- kreuje aktywne postawy uczniów wobec planowania przyszłości, wyboru szkoły, zawodu, miejsca pracy,
- dostrzega potrzebę oraz systematycznie aktualizuje swój warsztat pracy.

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- wykłady,
- ćwiczenia.

Metody pracy

- rozmowa doradcza,
- metody diagnostyczne,
- dyskusja,
- pogadanka,
- analiza tekstu,
- wykład z elementami prezentacji multimedialnych,
- praca w grupach,
- case study,
- praca indywidualna,
- wyszukiwanie informacji,
- metoda projektów,
- metody kreatywne (wymienione w treściach kształcenia),
- metody pracy online,
- analiza SWOT.

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- publikacje,
- nowoczesne narzędzia IT,
- wyszukiwarki,
- strony internetowe,
- prezentacje,
- testy i kwestionariusze,
- karty pracy,
- gry,
- scenariusze.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu

- nauczyciel akademicki - praktyk doradztwa zawodowego, zajmujący się zagadnieniami metodyki pracy doradcy zawodowego,
- nauczyciel akademicki - pracujący z wykorzystaniem konkretnej z metod wymienionych w treściach kształcenia,
- praktyk, specjalista pracujący z wykorzystaniem konkretnej z metod wymienionych w treściach kształcenia,
- praktyk, specjalista zajmujący się zagadnieniami metodyki pracy doradcy zawodowego.

2.6. Planowanie kariery

Planowanie/konstruowanie kariery to jedna z umiejętności niezbędnych do dobrego funkcjonowania w dzisiejszym świecie. Planowanie kariery rozumiane nie tylko jako tradycyjne budowanie życiorysu zawodowego, ale jako kształtowanie drogi życiowej we wszystkich jej sferach i wymiarach. Dlatego też tak ważne jest, aby przyszli doradcy zawodowi mogli w swobodnie i bezpiecznie poruszać się w tej trudnej do przewidzenia rzeczywistości. Jak również, aby dzięki swej wiedzy i umiejętnościom mogli być przewodnikiem dla swoich przyszłych klientów. W module tym (w celu usystematyzowania zdobytej wiedzy i zastosowania jej w praktyce) pracę należy opierać również na niektórych treściach przedstawionych w module 2.4 Rynek pracy i 2.5 Metodyka pracy doradcy zawodowego (np. elastyczne formy zatrudnienia, dokumenty aplikacyjne, zakładanie działalności gospodarczej i portfolio/e-portfolio)

Cele modułu:

- zapoznanie słuchaczy z czynnikami wpływającymi na konstruowanie planów zawodowych uczniów,
- przygotowanie nauczycieli do wspierania uczniów w świadomym wyborze drogi zawodowej,
- pomoc uczniom w racjonalnym planowaniu kariery, ukierunkowanym na wykorzystanie posiadanych predyspozycji, uzdolnień i umiejętności.

Treści kształcenia

- kariera: rozumienie pojęcia kariery, typy karier, modele życia,
- planowanie rozwoju zawodowego a czynniki wewnętrzne: motywacja, wartości, oczekiwania, plany życiowe i zawodowe, świadomość własnych predyspozycji, umiejętności i ograniczeń,
- określanie celów osobistych i zawodowych, kierunków własnej aktywności, alternatywnych możliwości działania (stawianie celów krótko i długo terminowych, weryfikacja celów i „plan B”, rozpisywanie celu na poszczególne kroki konieczne do podjęcia),
- planowanie rozwoju zawodowego a czynniki zewnętrzne: rodzinne i społeczne uwarunkowania planów edukacyjnych i zawodowych,
- oferta edukacyjna, idea uczenia się przez całe życie (LLL) - kształcenie ustawiczne jako konsekwencja wyzwań rynku pracy, alternatywne ścieżki dojścia do celu/zawodu/kwalifikacji,
- czynniki wspierające i blokujące rozwój zawodowy, przeszkody w skutecznym planowaniu i opór wobec zmian,
- cykle życia a fazy rozwoju kariery,
- role życiowe – work-life balance,
- self-motivation,
- wolontariat,
- funkcjonowanie w sytuacji zmiany,
- poradnictwo całożyciowe
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- definiuje podstawowe pojęcia dotyczące kariery i jej planowania,
- ma podstawową wiedzę na temat rozwoju człowieka w cyklu życia zarówno w aspekcie biologicznym, jak i psychologicznym oraz społecznym,
- ma podstawową wiedzę o rodzajach więzi społecznych i o rządzących nimi prawidłowościach,
- opisuje czynniki wspierające i blokujące rozwój zawodowy,
- zna zasady formułowania celów osobistych i zawodowych,
- rozpoznaje posiadane predyspozycje, umiejętności i kompetencje,
- zna podstawowe zagadnienia z zakresu work-life balance,
- zna możliwości nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia.

Umiejętności:

- określa czynniki wpływające na tworzenie indywidualnych ścieżek kariery zawodowej,
- wspiera uczniów w wyborach ścieżek edukacyjno-zawodowych,
- wspomaga formułowanie celów osobistych i zawodowych,
- wspiera klienta w rozwoju zawodowym zgodnie z ideą work-life balance,
- pomaga budować własną motywację.

Kompetencje społecznych:

- przejawia prospołeczną postawę wobec osób o różnych potrzebach w zakresie wsparcia i pomocy doradczej; potrafi z nimi nawiązać kontakt i przeprowadzić rozmowę doradczą w celu określenia tych potrzeb,
- rozumie potrzebę uczenia się przez całe życie, potrafi inspirować innych do uczenia się przez całe życie,
- zachęca uczniów do tworzenia alternatywnych wizji kariery,
- potrafi odpowiednio określić priorytety służące realizacji określonego przez siebie lub innych zadania,
- prezentuje otwartą postawę wobec idei uczenia się przez całe życie (LLL).

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- wykłady,
- ćwiczenia.

Metody pracy

- rozmowa doradcza,
- metody plastyczne i graficzne,
- metody diagnostyczne,
- dyskusja,
- pogadanka,
- analiza tekstu,

- wykład z elementami prezentacji multimedialnych,
- praca w grupach,
- case study,
- praca indywidualna,
- wyszukiwanie informacji,
- metoda projektów,
- analiza SWOT.

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- publikacje,
- nowoczesne narzędzia IT,
- wyszukiwarki,
- strony internetowe,
- prezentacje,
- testy i kwestionariusze,
- indywidualny plan działania.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu:

- nauczyciel akademicki - praktyk doradztwa zawodowego, zajmujący się zagadnieniami związanymi z planowaniem kariery,
- specjalista-praktyk doradztwa zawodowego, zajmujący się zagadnieniami związanymi z planowaniem kariery.

2.7. Kształtowanie umiejętności komunikacyjnych doradcy zawodowego

W tym module studenci będą poznawać i ćwiczyć uniwersalne umiejętności komunikacji. Z założenia przyszli studenci studiów mają już opanowane zagadnienia z zakresu pracy z grupą. Z doświadczeń wyniesionych z pracy z nauczycielami wynika jednak, że zgłaszają oni potrzeby doskonalenia w tym zakresie. Ponadto dobrze rozwinięte umiejętności komunikacyjne są podstawą pracy doradcy. Umiejętność ta wymaga również ustawicznego doskonalenia.

Prowadzenie procesu doradczego wymaga pracy nad tworzeniem relacji doradca-klient, komunikowaniem się oraz udzielaniem wsparcia klientowi. Tworzenie tożsamości zawodowej doradcy polega m.in. na gromadzeniu wiedzy o doświadczeniach innych i refleksji nad własnym doświadczeniem.

W tej części studenci zapoznają się z poszczególnymi etapami procesu doradczego i poznają zasady i techniki ułatwiające pracę na każdym z etapów. Ponadto, nacisk zostanie położony na dostosowanie komunikacji do różnych grup odbiorców usług. Zostaną także rozwinięte i wzmocnione umiejętności prowadzenia spotkania indywidualnego i grupowego.

Cele modułu:

- kształtowanie uniwersalnych i profesjonalnych umiejętności komunikacji,
- kształtowanie osobistych zdolności doradcy zawodowego do tworzenia relacji doradca-klient,
- rozwijanie umiejętności prowadzenia pracy doradczej na każdym z etapów procesu doradczego,
- rozwijanie umiejętności prowadzenia spotkania indywidualnego i grupowego,
- poznanie technik ułatwiających pracę indywidualną i grupową.

Treści kształcenia:

- komunikacja interpersonalna,
- tworzenie relacji klient-doradca,
- prowadzenie rozmowy indywidualnej,
- prowadzenie spotkania grupowego,
- etapy procesu grupowego,
- techniki pracy z grupą,
- techniki ułatwiające budowanie i podtrzymanie relacji, motywowanie klienta i praca z klientem oporującym,
- asertywność w pracy doradcy,
- etyka w pracy doradcy,
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy;

- definiuje podstawowe pojęcia związane z profesjonalną komunikacją
- definiuje etapy procesu grupowego,
- opisuje techniki ułatwiających pracę indywidualną i grupową
- rozpoznaje etapy procesu grupowego.

Umiejętności:

- prowadzi spotkania indywidualne i grupowe,
- dostosowuje sposób komunikacji do poszczególnych klientów z określonych grup,
- rozpoznaje i reaguje na sytuacje kryzysowe pojawiające się na różnych etapach procesu doradczego,
- buduje własny warsztat pracy w oparciu o doświadczenie i refleksję.

Kompetencje społecznych:

- nawiązuje i rozwija pożądaną relację klient-doradca,
- przejawia postawę akceptującą i asertywną,
- podejmuje wyzwania związane z sytuacjami kryzysowymi,
- łączy różne style komunikacji z klientem w zależności od potrzeb,
- zachowuje się zgodnie z kodeksem etycznym doradcy zawodowego.

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- wykłady,
- ćwiczenia.

Metody pracy

- rozmowa doradcza,
- warsztaty grupowe,
- metody plastyczne i graficzne,
- metody diagnostyczne,
- dyskusja,
- pogadanka,
- analiza tekstu,
- wykład z elementami prezentacji multimedialnych,
- praca w grupach,
- case study,
- praca indywidualna,
- wyszukiwanie informacji,
- metoda projektów,
- analiza SWOT,

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- publikacje,
- nowoczesne narzędzia IT,
- strony internetowe,
- prezentacje,
- gry.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu:

- psycholog - praktyk doradztwa zawodowego mający udokumentowane doświadczenie zawodowe w prowadzeniu doradztwa indywidualnego (minimum 300 h na przestrzeni ostatnich 2 lat),
- psycholog - praktyk doradztwa zawodowego mający udokumentowane doświadczenie zawodowe w prowadzeniu doradztwa grupowego (minimum 300 h na przestrzeni ostatnich 2 lat).

2.8. Trening osobisty

Słuchacze studiów będą uczestniczyć w treningu który będzie okazją do pogłębienia samoświadomości i pracy nad intrapersonalnymi i interpersonalnymi aspektami własnego funkcjonowania jako osoby i jako doradcy zawodowego.

Uczestnicy będą dyskutowali o dylematach etycznych związanych z różnymi typami sytuacji występującymi w doradztwie edukacyjno-zawodowym, rozważali granice pomiędzy doradztwem edukacyjno-zawodowym a coachingiem, psychoterapią.

Cele modułu:

- analiza i rozwijanie własnych zasobów osoby świadczącej pomoc doradczą,
- poszukiwanie indywidualnego stylu pracy,
- pogłębienie samoświadomości siebie jako doradcy refleksja własna nad funkcjonowaniem siebie jako osoby, członka grupy i jako doradcy,

Treści kształcenia

- zapoznanie uczestników z podejściem zorientowanym na osobę wg. Carla Rogersa,
- omawianie realnych sytuacji z pracy (nagrane sesje studentów) i omawianie ich na forum,
- praca w parach, w triadach nad trudnymi sytuacjami w pracy doradcy,
- praca na sobie (ja jako klient i doradca),
- otwartość na zmiany,
- odpowiedzialność i świadomość własnych ograniczeń w zakresie udzielania pomocy,
- powołanie zawodowe, znaczenie pracy doradczej,
- świadomość konsekwencji działań własnych i klienta wynikających z nastawień, przekonań oraz stanu psychofizycznego,
- podejście zorientowane na osobę,
- rozwijanie wglądu i rozumienia siebie,
- procesy poznawcze,
- pewność siebie i charyzma a spójność doradcy,
- poczucie sensu i bezsensu w pracy, wypalenie zawodowe i przeciwdziałanie temu zjawisku,
- elementy superwizji doradczej (normatywna, formacyjna, wzmacniająca),
- budowanie sieci wsparcia (z wykorzystaniem informacji o pilotażu modelu poradnictwa zawodowego KOWEziU),
- umiejętność formułowania konstruktywnej informacji zwrotnej,
- etyka w pracy doradcy
- elementy języka obcego specjalistycznego.

Na zaliczenie tego modułu należy przeprowadzić i udokumentować w formie audiowizualnej procesu doradczego w każdym z poniżej wymienionych wariantów:

- 1) student jako doradca (praca z kolegą/koleżanką z grupy),
- 2) student jako klient (praca z kolegą/koleżanką z grupy jednak nie tą samą osobą co w powyższej parze),
- 3) student jako doradca (klient z zewnątrz np. uczeń lub osoba pracująca).

Ponadto student zobowiązany jest do udzielenia na forum lub w formie pisemnej informacji zwrotnej, zgodnej z zasadami formułowania konstruktywnego feedbacku, do dwóch procesów przeprowadzonych przez kolegów z grupy, jednak nie do tych w których sam brał udział.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- zna podejście zorientowane na osobę wg. Carla Rogersa,
- ma wiedzę na temat granic pomocy doradcy zawodowego,
- zna zasady budowania sieci wsparcia,
- zna objawy wypalenia zawodowego i sposoby przeciwdziałania temu zjawisku.

Umiejętności:

- udziela konstruktywną informację zwrotną,
- określa własny styl pracy,
- poznaje i określa swoje mocne strony i obszary do rozwoju w pełnieniu roli doradcy zawodowego,
- potrafi poprowadzić i opisać proces doradczy z klientem,
- dostosowuje styl działania i reaguje na sytuacje kryzysowe pojawiające się na różnych etapach procesu doradczego,
- pracuje nad swoją osobą by stać się spójnym i profesjonalnym doradcą.

Kompetencje społecznych;

- ma świadomość własnych ograniczeń w zakresie udzielania pomocy,
- potrafi pracować w zespole zadaniowym przyjmując w nim różne role,
- jest otwarty na zmiany,
- rozwija wgląd w siebie,
- ma świadomość konsekwencji działań własnych i klienta wynikających z nastawień, przekonań oraz stanu psychofizycznego,
- jest empatyczny,
- utożsamia się z profesją doradcy zawodowego.

Proponowane warunki realizacji:

Forma realizacji modułu:

- ćwiczenia.

Metody pracy

- rozmowa doradcza,
- warsztaty grupowe,
- dyskusja,
- pogadanka,
- praca w parach,
- praca w triadach,
- praca w małych grupach,

- case study,
- praca indywidualna,
- praca na dokumentach,
- praca z materiałem audiowizualnym,
- elementy superwizji,
- odgrywanie ról.

Materiały wykorzystywane podczas zajęć w ramach modułu:

- publikacje,
- materiały audiowizualne,
- materiały wypracowane przez uczestników w trakcie treningu.

Osoba/osoby prowadzące zajęcia w ramach modułu:

- Psycholog/psychoterapeuta pracujący w obszarze rozwoju zawodowego i motywacji klienta oraz doradztwa zawodowego. Wskazane jest by osoba ta posiadała certyfikat superwizora oraz doświadczenie w pracy indywidualnej i grupowej z klientami – nie mniejsze niż 10 h tygodniowo w przeciągu ostatnich 5 lat.

3. Praktyka

Cele modułu:

Celem praktyki jest nabycie umiejętności praktycznych, uzupełniających i pogłębiających wiedzę uzyskaną przez słuchacza w toku zajęć dydaktycznych na uczelni.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy:

- zna przepisy BHP obowiązujące w placówce,
- zna strukturę, zadania i cele placówki,
- ma ogólne wiadomości z pedagogiki, psychologii, doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Umiejętności:

- wykorzystuje wiedzę teoretyczną z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego i powiązanych z nim dyscyplin celem udzielenia profesjonalnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- samodzielnie planuje, organizuje i prowadzi działań pomocowe, opiekuńcze, wychowawcze i dydaktyczne, z przestrzeganiem obowiązujących zasad dokumentacyjnych i metodycznych.

Kompetencji społecznych:

- skutecznie komunikuje się ze współpracownikami oraz klientami,
- przyjmuje twórczą i refleksyjną postawę wobec pracy z klientami,
- jest świadomy kompetencji zawodowych i osobowościowych istotnych w pracy z klientami.

Efekty kształcenia uzyskiwane przez praktyki studenckie są dopełnieniem koncepcji kształcenia. Weryfikacja efektów następuje zgodnie z regulaminem praktyk oraz procedurą odbywania i dokumentowania praktyk studenckich.

Warunki realizacji

Praktyka może być prowadzona w szkołach i placówkach oświatowych, poradniach psychologiczno - pedagogicznych. Praktyka powinna obejmować udzielanie porad indywidualnych i grupowych z odbiorcami usług w różnym wieku. Opiekunem praktyk w placówce może być wyłącznie osoba zatrudniona na etacie doradcy zawodowego lub czynnie pełniąca obowiązki doradcy zawodowego.

Szczegółową tematykę praktyki ustala się w zależności od potrzeb i oczekiwań uczestników studiów podyplomowych. Przewiduje się możliwość zaliczenia praktyki na podstawie udokumentowanego doświadczenia zawodowego, jednak nie starszego niż z dwóch lat poprzedzających podjęcie studiów.

4. Seminarium dyplomowe

Cele modułu:

Celem seminarium dyplomowego jest potwierdzenie efektów uczenia się zdobytych w toku studiów. Seminarium ma pomóc słuchaczom w organizacji procesu pisania pracy dyplomowej oraz w kształtowaniu umiejętności prawidłowego formułowania tytułu, uzasadnienia tematu, problemu, celu, obszaru, przedmiotu, hipotezy, metody, zmiennych, wskaźników, a także sposobów prezentacji wyników. Słuchacze opanują umiejętności gromadzenia danych i informacji, posługiwania się źródłami różnego typu.

Opis zakładanych programowych efektów kształcenia absolwenta w ramach modułu zakresie:

Wiedzy

- ma wiedzę o wymaganiach stawianych pracom dyplomowym,
- ma wiedzę o źródłach i miejscu doradztwa edukacyjno-zawodowego w systemie nauk,
- formułuje pytania, służące pogłębieniu rozumienia zagadnień doradztwa edukacyjno-zawodowego,
- rozróżnia podstawowe koncepcje psychologiczne i rozwoju zawodowego oraz posiada podstawową wiedzę z obszaru pedagogiki i socjologii.

Umiejętności

- trafnie analizuje przyczyny i przebieg procesów i zjawisk społecznych, formułuje własne opinie na ten temat oraz stawia hipotezy badawcze i je weryfikuje,
- tworzy szczegółową dokumentację wyników realizacji zadań i badań. Potrafi przygotować opracowanie zawierające omówienie tych wyników, wnioski z badania i rekomendacje,
- dobiera odpowiednie narzędzia do rozwiązania konkretnego problemu diagnostycznego oraz planuje i realizuje badania, interpretuje uzyskane rezultaty,
- potrafi przygotować wystąpienie ustne w języku polskim w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego i umie komunikować w sposób logiczny, dostosowany do warunków, celów badania i osoby badanej wyniki postępowania diagnostycznego.

Kompetencje społecznych

- przejawia aktywną postawę w rozwiązywaniu problemów na podstawie analizy i oceny dostępnych danych,
- umie uczestniczyć w przygotowaniu projektów społecznych i potrafi przewidywać wielokierunkowe skutki społeczne swojej działalności,
- samodzielnie i krytycznie uzupełnia wiedzę i umiejętności, rozszerzone o wymiar interdyscyplinarny.

Zasady realizacji seminarium dyplomowego określa szczegółowy program studiów. Istotnym jest aby prace dyplomowe miały charakter empiryczny, a nie teoretyczny.

Praca dyplomowa powinna zawierać opis studium przypadku porady indywidualnej lub grupowej, zaakceptowanej uprzednio przez promotora. Powinna mieć charakter praktyczny, co oznacza iż powinna być prezentowana w postaci projektu bądź analizy badań własnych.

Literatura

- 1) Adams M., *Myślenie pytaniami*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa, 2010.
- 2) Adorno T. W., *Sztuka i sztuki*, tłum. K. Krzemień-Ojak, PIW, Warszawa, 1990.
- 3) Adorno T., Max H., *Przemysł kulturowy*, tłum. M. Łukasiewicz, w: *Dialektyka oświecenia*, IFiS, Warszawa, 1994.
- 4) Aleksander N.P., *Udane szkolenie. Przewodnik szkoleń i warsztatów*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2007.
- 5) Alexander J. C., *Nowoczesność, antynowoczesność, ponowoczesność i neonowoczesność. Jak intelektualiści wyjaśniają „nasze czasy”*, [w:] *Znaczenia społeczne*, tłum. S. Burdziej, J. Gądecki, Zakład Wydawniczy NOMOS, Warszawa, 2010.
- 6) Allen R., Fulton J., *MENSA. Poznaj swoje zdolności*, Świat Książki, Warszawa 2003.
- 7) Appadurai A., *Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji*, Universitas, Kraków, 2005.
- 8) Armstrong T., *7 rodzajów inteligencji. Odkryj je w sobie i rozwijaj*, MT Biznes, Warszawa 2009.
- 9) Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M., *Psychologia społeczna. Serce i umysł*, Poznań 1997.
- 10) Baer U., *Gry dyskusyjne. Materiały do pracy z grupą*, Wydawnictwo KLANZA, Lublin 2000.
- 11) Bańka A., *Psychologiczne doradztwo karier*, Print-B, Poznań 2007.
- 12) Barczak M., *Praca to nie tylko etat*, Warszawa 2010.
- 13) Barrett J., *Testy niezbędne przy wyborze zawodu i kierunku studiów*, Wydawnictwo Amber, 2002.
- 14) Bauman Z., *Globalizacja*, PIW, Warszawa, 2000.
- 15) Beck U., Giddens A., Lash S., *Modernizacja refleksyjna*, tłum. J. Konieczny, WN PWN, Warszawa, 2009.
- 16) Beck U., *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, tłum. S. Cieśla, Wydawnictwo Scholar, Warszawa, 2002.
- 17) Belbin M., *Twoja rola w zespole*, Gdańsk 2003.
- 18) Bell D., *Kulturowe sprzeczności kapitalizmu*, tłum. S. Amsterdamski, PWN, Warszawa, 1998.
- 19) Benjamin W., *O pojęciu historii*, tłum. A. Lipszyc, w: *Konstelacje. Wybór tekstów*, WUJ, Kraków, 2012.
- 20) Białek K., Kawalska A., Kownacka E., Piegat-Kaczmarczyk M., *Warsztaty kompetencji międzykulturowych - podręcznik dla trenerów*, KOWEZiU, Warszawa 2008.
- 21) Bielak B., *Jak pomóc uczniom w wyborze zawodu?* WSiP, Warszawa 2009.
- 22) Bourdieu P., *Dystynkcja*, tłum. P. Miłos, Wydawnictwo Scholar, Warszawa, 2005.
- 23) Brooks K., *Jak wybrać zawód? Zaplanuj swoją przyszłość*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz 2010.

- 24) Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B., *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2000.
- 25) Brzezińska A., Brzeziński J., *Skale szacunkowe w badaniach diagnostycznych*, w: *Metodologia badań psychologicznych. Wybor tekstów*, red. Brzeziński J., Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- 26) Budzyńska-Daca A., Kwosek J., *Erystyka, czyli o sztuce prowadzenia sporów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- 27) Castells M., *Siła tożsamości*, tłum. S. Szymański, PWN, Warszawa, 2008.
- 28) Chirkowska-Smolak T., Hauziński A., Łaciak M., *Drogi kariery. Jak wspomagać rozwój zawodowy dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2011.
- 29) Cieślukowska D., Kownacka E., Olczak E., Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe a wyzwania międzykulturowe*, KOWEZiU, Warszawa 2006.
- 30) Corey G., Schneider-Corey M., *Mamy wybór*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2005.
- 31) Cottrell S., *Podręcznik umiejętności studiowania*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2007.
- 32) Covey S., *6 najważniejszych decyzji, które kiedykolwiek podejmiesz*, REBIS, Poznań 2007.
- 33) Czarnecki K., *Podstawowe pojęcia zawodoznawstwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanitas, Sosnowiec 2007.
- 34) Czerkawska A., Czerkawski A., *Etyczny wymiar poradnictwa zawodowego*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2005.
- 35) De Bono E., *Sześć kapeluszy, czyli sześć sposobów myślenia*, Wydawnictwo MEDIUM, Warszawa 1996.
- 36) Demetrio D., *Zabawa na tle życia. Gra autobiograficzna w edukacji dorosłych*, Impuls, Kraków 1999.
- 37) Druczak K., Gotner-Szafańska M., Krawczyk L., Perlik E., *Programy, scenariusze w zakresie doradztwa zawodowego indywidualnego i grupowego*, Want2Learn! Chcę się uczyć!, 2006.
- 38) Druczak K., Minta J., *Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu*, KOWEZiU, Warszawa 2013.
- 39) Dunajew-Tarnowska Ł., Stasiak H., *Współpraca doradcy zawodowego z rodzicami. Teoria i praktyka*, ECORYS Polska, Warszawa 2009.
- 40) Durkheim É., *O podziale pracy społecznej*, tłum. K. Wakar, PWN, Warszawa, 2011.
- 41) Erikson E., *Tożsamość a cykl życia*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2004.
- 42) Filipowicz G., *Zarządzanie kompetencjami zawodowymi*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004.
- 43) Frydrychowicz A., Jaworska J., Woynarowska T., Matuszewski A., *Inwentarz Zainteresowań. Podręcznik*, CMPPP MEN, Warszawa 1994.
- 44) Frydrychowicz A., Koźniewska E., Sobolewska M., Zwierzyńska E., *Testy psychologiczne i pedagogiczne w poradnictwie. Przewodnik metodyczny*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Warszawa 2004.
- 45) Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Nowe horyzonty w teorii i praktyce*, Warszawa 2009.

- 46)Gdula M., Sadura P., *Style życia i porządek klasowy w Polsce*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa, 2012.
- 47)Giddens A., *Konsekwencje nowoczesności*, tłum. E. Klekot, WUJ, Kraków, 2008.
- 48)Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość*, PWN, Warszawa, 2001.
- 49)Gladding S.T., *Poradnictwo zawodowe: zajęcia wszechstronne*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1994.
- 50)Gołębniak B.D., Potyrała D., Zamorska B., *Ważne decyzje i działania. Przewodnik „projektowania” w: Uczenie metodą projektów*, (red.) B.D. Gołębniak, WSiP, Warszawa 2002.
- 51)Greiner I., Kania I., Kudanowska E., Paszkowska-Rogacz A., Tarkowska M., *Materiały metodyczno-dydaktyczne do planowania kariery zawodowej uczniów*, KOWEziU, Warszawa 2006.
- 52)Guichard J., Huteau M., *Psychologia orientacji i poradnictwa zawodowego*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005.
- 53)Guichard J., *Self-constructing*, “Journal of Vocational Behavior”, Vol. 75/3, 2009.
- 54)Gurycka A., *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1989.
- 55)Gut R., Piegowska M., Wójcik B., *Zarządzanie sobą. Książka o działaniu, myśleniu i odczuwaniu*, Difin, Warszawa 2008.
- 56)Guziuk-Tkacz M., *Badania diagnostyczne w pedagogice i psychopedagogice*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2011.
- 57)Habermas J., *Moderna-niedokończony projekt*, w: S. Czerniak, A. Szahaj (red.), *Postmodernizm a filozofia*, IFiS PAN, Warszawa, 1994.
- 58)Habermas J., *Teoria działania komunikacyjnego*, t.2, *Retrospektywne spojrzenie na teorię nowoczesności Maxa Webera*, tłum. A. Kaniowski.
- 59)Hamer H., *Rozwój przez wprowadzanie zmian*, Centrum Edukacji Medycznej, Warszawa 1998.
- 60)Harwas-Napierała B., Trempała J., *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, PWN, Warszawa 2005.
- 61)Herr E.L., Cramer S.H., *Planowanie Kariery Zawodowej. Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 2001.
- 62)James L., *10 założeń networkingu, czyli jak w pełni wykorzystać swoje znajomości*, Wydawnictwo , One Press Exclusive, Gliwice 2007.
- 63)Jameson F., *Postmodernizm czyli logika kulturowa późnego kapitalizmu*, tłum. M. Płaza, WUJ, Kraków, 2011.
- 64)Jarosiewicz H., *Psychologia dążeń i skłonności zawodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2012.
- 65)Jarosz E., Wysocka E., *Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2006.
- 66)Jeżewska M., *Poradnictwo grupowe. Wybrane aspekty pracy doradcy zawodowego*, [w:] *Podręcznik szkolnego doradcy zawodowego*, Fundacja Realizacji Programów Społecznych, Warszawa 2005.
- 67)Kania I., *Jak towarzyszyć uczniom w rozwoju społeczno-zawodowym? Gry szkoleniowe i scenariusze zajęć do pracy z młodzieżą*, Difin, Warszawa 2010.
- 68)Kargulowa A., *O teorii i praktyce poradnictwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

- 69) Kargulowa A., *Próba zainteresowania pedagogiki ogólnej uczeniem się w sytuacji poradniczej*, „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, 2011.
- 70) Kargulowa A., *Zmiany w polskim poradnictwie*, „Edukacja Dorosłych” nr 1, 2010.
- 71) Kochan M., *Pojedynek na słowa. Techniki erystyczne w publicznych sporach*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2005.
- 72) Kreft W., Pakulniewicz-Błońska S., *Podręcznik Szkolnego Doradcy Zawodowego*, FRPS, Warszawa 2005.
- 73) Królikowska J., Madej-Popowska D., *Doskonalenie doradców zawodowych z uwzględnieniem aspektu wielokulturowości. Pakiet organizacyjno-edukacyjny*, KOWEZiU, Warszawa 2007.
- 74) Krumboltz J. D., Levin A. S., *Luck Is No Accident. Making the Most Happenstance In Your Life and Career*, Atascadero, California. Krumboltz J. D., (2009) *The Happenstance Learning Theory*, „Journal of Career Assessment”, Vol. 17 No 2, 2004.
- 75) Krumboltz J. D., Levin A. S., Mitchell K. E., *Planned Happenstance: Constructing Unexpected Career Opportunities*, „Journal of Counseling and Development”, Vol. 77, 1999.
- 76) Krzychała S., Zamorska B., *Dokumentarna ewaluacja szkolnej codzienności*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2008
- 77) Kukła D., Duda W., *Doradztwo zawodowe wobec nowych wyzwań i oczekiwań społeczno-gospodarczych*, Wydaw. Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2010.
- 78) Kukła D., *Raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.
- 79) Kulczycka L., *Jak najlepiej zaprezentować się podczas rozmowy kwalifikacyjnej?*, Warszawa 2007.
- 80) Kulczycka L., *Jak napisać najlepsze CV i list motywacyjny*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2007.
- 81) Kupisiewicz Cz., Kupisiewicz M., *Słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- 82) *Kwartalnik Doradca Zawodowy*.
- 83) Langdon K., *Błyskotliwa kariera*, Rebis, Poznań 2007.
- 84) Latour B., *Nigdy nie byliśmy nowocześni*, tłum. M. Gdula, Oficyna Naukowa, Warszawa, 2011.
- 85) Leder A., *Prześlona rewolucja. Ćwiczenie z logiki historycznej*, Wyd. Krytyki Politycznej, Warszawa, 2014.
- 86) Lelińska K., *Zawodoznawstwo w planowaniu kariery*, Komenda Główna OHP, Warszawa 2006.
- 87) Lisikiewicz A., *Doradztwo zawodowe. Od diagnozy do ewaluacji. Praktyczne wsparcie kadry szkół gimnazjalnych. Podręcznik trenera*, Materiał przygotowany w ramach projektu Edukacja dla pracy. Etap I, KOWEZiU, Warszawa 2013.
- 88) Madej D., Oniszczyk J., Rejmer-Ronowicz Z., Smoter B., Kownacka E., Oryszczyszyn R., *Międzykulturowy Ośrodek Doradztwa Zawodowego. Od koncepcji do realizacji*, KOWEZiU, Warszawa 2007.
- 89) Malewski M., *Andragogika i jej metodologiczne dylematy jako dyscypliny naukowej (w:) Wprowadzenie do andragogiki*, red. T. Wujek, Warszawa 1996.

- 90) Malewski M., *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2010.
- 91) Malewski M., *Poradnictwo wobec zmieniających się wzorców ludzkiego życia* [w:] Wojtasik B., Kargulowa A. (red.) *Doradca – profesja, pasja, powołanie*, Warszawa 2003.
- 92) Mandrzejewska-Smól I., *Edukacyjno-zawodowe wybory młodzieży gimnazjalnej*, Wyd. UKW, Bydgoszcz 2010.
- 93) Materiały poseminaryjne, *Metody i narzędzia stosowane w Polsce przez doradców zawodowych w sektorze edukacji*, KOWEziU, Warszawa 2010.
- 94) Materiały poseminaryjne, *Metody, techniki i narzędzia diagnostyczne w poradnictwie zawodowym*, KOWEziU, Warszawa 2012.
- 95) Mayer R., *Sztuka argumentacji. Jak wygrać każdy spór*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2013.
- 96) Mądrzycki T., *Osobowość jako system tworzący i realizujący plany*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2002.
- 97) Michl W., *Pedagogika przeżyć*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2011.
- 98) Milner J., O'Byrne P., (2007) *Poradnictwo krótkoterminowe: narracje i rozwiązania*, Wydawnictwo Zysk i s-ka, Poznań 2007.
- 99) Minta J., *Od aktora do autora. Wspieranie młodzieży w konstruowaniu własnej kariery*, KOWEziU, Warszawa 2012.
- 100) Minta J., *Planowanie kariery przez młodych dorosłych w niejednoznacznej rzeczywistości* [w:] R. Leppert, Z. Melosik, B. Wojtasik (red.) *Młodzież wobec (nie)gościnniej przyszłości*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, Wrocław 2005.
- 101) Molitor S.U., *Strategia planowania kariery. Jak świadomie kształtować własną drogę zawodową*, Wydawnictwo EDU, Warszawa 2008.
- 102) Mrozek M., *Praca z klientem dorosłym*, KOWEziU, Warszawa 2009.
- 103) Mrozek M., *Praca! Szukam, zmieniam, wybieram*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007.
- 104) Musialska K., *Aspiracje życiowe młodzieży stojącej u progu dorosłości*, Impuls, Kraków 2010.
- 105) Niemczyk A., *Trener skuteczny. Procedury dla prowadzących szkolenia*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2012.
- 106) Noga M., Stawicka M.K. (red.), *Rynek pracy w Polsce w dobie integracji europejskiej i globalizacji*, CeDeWu, Warszawa 2009.
- 107) Obidniak D., Pfeiffer A., Suliga M., *Informator o zawodach szkolnictwa zawodowego*, KOWEziU, Warszawa 2013.
- 108) Oleksyn T., *Zarządzanie kompetencjami. Teoria i praktyka*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- 109) *Pakiet Rozwijam skrzydła*, KOWEziU, Warszawa 2013.
- 110) Paluchowski W.J., *Diagnoza psychologiczna. Proces– narzędzia – standardy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- 111) Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe. Wybrane metody badań*, Difin, Warszawa 2009.
- 112) Paszkowska-Rogacz A., *Psychologiczne podstawy wyboru zawodu. Przegląd koncepcji teoretycznych*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2003.

- 113) Paszkowska-Rogacz A., Tarkowska M., *Metody pracy z grupą w poradnictwie zawodowym*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2004.
- 114) Paszkowska-Rogacz A., *Warsztat pracy europejskiego doradcy kariery zawodowej*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2002.
- 115) Peavy R. V., *A Constructivist Model of Training for Career Counselors*, "Journal of Career Development" nr 18, 1992.
- 116) Peavy R. V., *SocioDynamic counseling. A constructivist perspective*, Trafford Publishing, Victoria, Canada, 1997.
- 117) Peavy R.V., *Poradnictwo socjodynamiczne. Praktyczne podejście do nadawania znaczeń*, Bielsko-Biała 2014.
- 118) Piketty T., *Kapitał w XXI w.*, Wyd. Krytyki Politycznej, Warszawa, 2015.
- 119) Piorunek M., *Projektowanie przyszłości edukacyjno - zawodowej w okresie adolescencji*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2004.
- 120) Pisula D., *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa doradcza*, KOWEŻiU, Warszawa 2010.
- 121) Pisula D., *Poradnictwo kariery przez całe życie*, KOWEŻiU, Warszawa 2009.
- 122) Polczyk, M., *Jak i gdzie skutecznie szukać pracy?*, Warszawa 2007.
- 123) *Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach*, ORE, Warszawa 2013.
- 124) Praca zbiorowa, *ABC Poradnictwa zawodowego w szkole*, KOWEŻiU, Warszawa 2008.
- 125) Praca zbiorowa, *Doradztwo edukacyjno-zawodowe. Przykładowe rozwiązania*, KOWEŻiU, Warszawa 2014.
- 126) Praca zbiorowa, *Kształcenie zawodowe i ustawiczne. Vademecum*, KOWEŻiU, Warszawa 2013.
- 127) Praca zbiorowa, *Raport z pilotażu zewnętrznego wsparcia szkół w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego. Realizowany w województwie warmińsko-mazurskim w roku szkolnym 2011/2012*, KOWEŻiU, Warszawa 2012.
- 128) *Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu*, (red.) Sołtysińska G. i Woroniecka J., KOWEŻiU, Warszawa 2003.
- 129) Rachalska W., *Problemy orientacji zawodowej*, WSiP, Warszawa 1987.
- 130) Rae L., *Efektywne szkolenie. Techniki doskonalenia umiejętności trenerskich*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2006.
- 131) Ratajczak Z., Bańka A., Turska E., *Współczesna psychologia pracy i organizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2006.
- 132) Reid J-A., Forresta P., Cook J., *Uczenie się w małych grupach w klasie*, WSiP, Warszawa 1996.
- 133) Rosalska M., Dołęga-Herzog., *Wykorzystanie metod kreatywnych w przygotowaniu uczniów do wyboru zawodu. Propozycje rozwiązań metodycznych*, KOWEŻiU, Warszawa 2014.
- 134) Rosalska M., Dołęga-Herzog H., *Wiatr w żagle. Poradnik dla nauczyciela szkoły zawodowej*, Poznań 2011.
- 135) Rosalska M., *Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego*, KOWEŻiU, Warszawa 2012.
- 136) Rosalska M., Wawrzonek A., *Między szkołą a rynkiem pracy. Doradztwo zawodowe w szkołach zawodowych*, Difin, Warszawa 2012.

- 137) Rosalska M., Wawrzonek A., *Od marzeń do kariery. Poradnik dla uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych*, KOWEZiU, Warszawa 2013.
- 138) Rzepka B., *Kariera pod kontrolą*, Gliwice 2011.
- 139) Santorski J., Turniak G., *Alchemia kariery. Bierz życie w swoje ręce*, 2011.
- 140) Savickas M. L., *Career studies as selfmaking and life designing*, "Career Research & Development", Nr 24, 2009.
- 141) Savickas M. L., *Life-Long Self-Construction*, "International Journal for Educational and Vocational Guidance", nr 5, 2005 b.
- 142) Savickas M. L., Nota L., Rossier J., Dauwalder J-P., Duarte M. E., Guichard J., Soresi S., Van Esbroeck R., (2009) *Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century*, "Journal of Vocational Behavior", Vol. 75/3.
- 143) Savickas M. L., *The theory and practice of career construction* [w:] S. D. Brown, R. W. Lent (red.), *Career development and counselling: Putting theory and research to work*, Wiley, Hoboken, New York, 2005 a.
- 144) Siarkiewicz E., Wojtasik B. (red.), *Być doradcą. Doświadczenie i refleksje*. Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2008.
- 145) Silverman D., *Interpretacja danych jakościowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- 146) Skałbiana B., *Diagnostyka pedagogiczna. Wybrane obszary badawcze i rozwiązania praktyczne*, Impuls, Kraków 2011.
- 147) Skałbiana B., *Poradnictwo pedagogiczne. Przegląd wybranych zagadnień*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009.
- 148) Słysz A., *Typy diagnostów. Preferencje poznawcze psychologów a strategie diagnozowania*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2008.
- 149) Smagowicz M., Kulesza M., *Międzykulturowy Ośrodek Doradztwa – kompleksowe doradztwo międzykulturowe. Pakiet organizacyjny*, KOWEZiU, Warszawa 2007.
- 150) Solarczyk-Ambrozik E., *Kształcenie ustawiczne w perspektywie globalnej i lokalnej. Między wymogami rynku pracy a indywidualnymi strategiami edukacyjnymi*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009.
- 151) Sołtysińska G. *ABC doradcy zawodowego, Poradnictwo dla osób niepełnosprawnych, Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego*, KOWEZiU, Warszawa 2010.
- 152) Sołtysińska G. *Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego*, Seria: ABC doradcy zawodowego, KOWEZiU, Warszawa 2010.
- 153) Sowa J., *Fantomowe ciało króla. Peryferyjne zmagania z nowoczesną formą*, Universitas, Kraków, 2011.
- 154) Sowa J., *Inna Rzeczpospolita jest możliwa. Widma przeszłości, wizje przyszłości*, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa, 2015.
- 155) *Standard świadczenia usług poradnictwa zawodowego w szkołach profilowanych zawodowo*, Projekt Zawodowe Drogowskazy, Warszawa 2006.
- 156) *Standardy jakości kształcenia zawodowego*, KOWEZiU, Warszawa 2013.

- 157) Stemplewska-Żakowicz K., Krejtz K. (red.), *Wywiad psychologiczny 2. Wywiad jako spotkanie z człowiekiem*, Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, Warszawa 2005.
- 158) Suchańska A., *Rozmowa i obserwacja w diagnozie psychologicznej*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- 159) Suchar M., *Kariera i rozwój zawodowy*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 2003.
- 160) Suchar M., *Modele karier. Przewidywanie kolejnego kroku*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- 161) Sultana R.G., *Kształcenie na potrzeby rynku pracy*, 2006.
- 162) Sultana R.G., *Strategie usług poradnictwa zawodowego w społeczeństwie wiedzy – europejskie trendy, działania i wyzwania*, Raport CEDEFOP, 2004.
- 163) Szarzyńska E., *Doradca zawodowy w środowisku bezrobotnych*, Wyd. UMCS, Lublin, 2007.
- 164) *Szkolny doradca zawodowy*, Oprac. merytoryczne: Łukaszewicz A., Sołtysińska G., KOWEŻiU, Warszawa 2003.
- 165) Śniegocka A., *Rozmowa kwalifikacyjna*, Gliwice 2013.
- 166) Świącicka J., *Ja i grupa. Trening dla uczniów*, Warszawa 2007.
- 167) Tarnawski J., *Poznać siebie, zrozumieć innych*, Oficyna Współczesna, Wrocław 1996.
- 168) Tokarska U., *Narracja autobiograficzna we wspomaganie rozwoju człowieka* [w:] A. Cierpka, E. Dryll (red.), *Narracja. Konceptje i badania psychologiczne*, Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN, Warszawa 2004.
- 169) Tokarska U., *Narracyjne strategie wspomaganie rozwoju osobowego*, „Psychologia Rozwojowa” nr 1, 2006.
- 170) Vopel K.W., *Poradnik dla prowadzących grupy*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 1999.
- 171) Waitley D., *Psychologia sukcesu. Zbiór technik i narzędzi dla doradców oraz prowadzących szkolenia*, Warszawa 2011.
- 172) Weber M., *Nauka jako zawód i powołanie*, tłum. P. Dybel, w: Z. Krasnodębski, *Max Weber*, Wiedza Powszechna, Warszawa, 1999.
- 173) West M. A., *Rozwijanie kreatywności wewnątrz organizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- 174) Wiatrowski, Z., *Podstawy pedagogiki pracy*, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz 2005.
- 175) Winkler M., Commichau A., *Sztuka prowadzenia wykładów i lekcji*, Wydawnictwo WAM, 2008.
- 176) Witkowski L., *Rozwój tożsamości w cyklu życia. Studium koncepcji Erika H. Eriksona*, Wyd. WSEZ, Łódź 2009.
- 177) Wojtasik B., *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradnictwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1993.
- 178) Wojtasik B., *Podstawy poradnictwa kariery. Poradnik dla nauczycieli*, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Warszawa 2012.
- 179) Wojtasik B., *Proces zmian w poradnictwie edukacyjno-zawodowym. Dążenie do spójności, współpracy i dobrej jakości*, „Edukacja Dorosłych” 1/2010.
- 180) Wojtasik B., *Warsztat doradcy zawodu. Aspekty pedagogiczno-psychologiczne*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 1997.

- 181) Wołk Z., *Całozyciowe poradnictwo zawodowe*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2006.
- 182) Wójcik E., *Metody aktywizujące w pedagogice grup*, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2000.
- 183) Yate M., *Pisanie CV w praktyce*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2004
- 184) *Zarządzanie karierą*, przeł. Piotrowska D., Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2006.
- 185) *Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego*, MPiPS.

Netografia

- 1) <http://www.men.gov.pl/>
- 2) <http://www.koweziu.edu.pl/>
- 3) <http://euroguidance.pl/>
- 4) <http://www.doradztwozawodowe.koweziu.edu.pl/>
- 5) <http://www.mpips.gov.pl/>
- 6) www.ore.edu.pl
- 7) www.ibe.edu.pl
- 8) www.kwalifikacje.edu.pl
- 9) www.ohp.pl
- 10) www.ecam.ohp.pl
- 11) www.erasmusplus.org.pl
- 12) www.eurydice.org.pl
- 13) www.eurodoradztwo.praca.gov.pl
- 14) www.frse.org.pl

Akty prawne

I. Akty prawne resortu edukacji

- 1) Ustawa z dnia 7 września 1991r. systemie oświaty (Dz. U. 2004 nr 256 poz. 2572 z późn. zm.).
- 2) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowego statutu publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej (Dz. U. 2010 Nr 228 poz. 1492).
- 3) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. 2001 nr 61 poz. 624 z późn. zm.).
- 4) Rozporządzenie MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2013 poz. 532).
- 5) Rozporządzenie MEN z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. 2013 poz. 199).
- 6) Rozporządzenie MEN z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. 2012 poz. 204 z późn. zm.).
- 7) Rozporządzenie MEN z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. 2012 poz. 7 z późn. zm.).
- 8) Rozporządzenie MEN z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. 2009 Nr 50, poz. 400 z późn. zm.).
- 9) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. 2012 poz. 977 z późn.zm.).
- 10) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 lipca 2012 r. w sprawie przypadków, w jakich do publicznej lub niepublicznej szkoły dla dorosłych można przyjąć osobę, która ukończyła 16 albo 15 lat, oraz przypadków, w jakich osoba, która ukończyła gimnazjum, może spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie na kwalifikacyjny kurs zawodowy (Dz. U. 2012 poz. 857).
- 11) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 sierpnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach (Dz. U. 2013 poz. 958).
- 12) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 sierpnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych

oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. 2013 poz. 957).

II. Akty prawne resortu pracy

- 1) Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks Pracy (Dz. U. 1974 Nr 24 poz. 141 z późn. zm.)
- 2) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997r. Nr 123 poz.776 z późn.zm.).
- 3) Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2004 Nr 99 poz. 1001 z późn.zm.).
- 4) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie szczegółowych zadań i organizacji Ochotniczych Hufców Pracy (Dz. U. 2011 nr 155 poz. 920).
- 5) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie sposobu organizacji uzupełnienia wykształcenia ogólnego młodzieży w Ochotniczych Hufcach Pracy oraz zdobywania przez nią kwalifikacji zawodowych (Dz. U. 2004 nr 262 poz. 2604).
- 6) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. 2014 poz. 1145).
- 7) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wydawania zezwolenia na pracę cudzoziemca (Dz. U. 2013 poz. 1674).
- 8) Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2013 poz. 1650).